

Az ENSZ 2000-ben hirdette meg a 2000–2015 közötti időszakra szóló „Millenniumi fejlesztési célok” elnevezésű programját, annak érdekében, hogy felszámolja a súlyos szegénységet a fejlődő világban. A stratégia keretét nyolc célkitűzés képezi, amelyeket feladatok és indikátorok konkretizálnak. Jelen cikk a nyolc célkitűzés egyikével, a „Globális partneri viszonyok a fejlesztés érdekében” elnevezésével foglalkozik. Ennek keretében számszerű és verbális elemzést ad olyan aspektusokban, mint a „Hivatalos fejlesztési támogatás” (ODA), a fejlődő országok piacra juttatása stb. Végül bemutatja a célokkal foglalkozó, 2010 évi csúcskonferencia erre vonatkozó ajánlásait.

1. BEVEZETÉS

2010. szeptember 20–22 között, kapcsolódva az ENSZ őszi ülészakájához, találkoztak a világ országainak állam- és kormányfői, hogy megvitassák a szervezet nagyszabású vállalkozásának, a 2000–2015 időszakra kitűzött *Millenniumi fejlesztési célok*-nak a helyzetét és megvalósításuk érdekében teendő intézkedéseket. A magyarországi média naprakészen, sokoldalú megvilágításban és jelentős terjedelemben foglalkozott a konferenciával, így az olvasók érdeklődésüknek megfelelő mennyiségű és tartalmú tájékoztatáshoz jutottak. Ez az írás egyrészt magával a rendszerrel, annak struktúrájával, a megvalósulás mérésének néhány aspektusával foglalkozik, másrészt részletes vizsgálatnak veti alá a célkitűzések egyikét, teljesítésének állását és várható esélyeit.

2. A RENDSZER FELÉPÍTÉSE

A fejlesztési célok a szegénység leküzdésének sokféle aspektusát háromszintű struktúrában rendezi el:

- a) fejlesztési célok („Development Goals”),
- b) feladatok, vagy feladatcsoportok,
- c) indikátorok.

Az első szint (célok) nyolc, igen széles területet jelent:

1. A súlyos szegénység és éhség felszámolása.
2. Mindenkire kiterjedő alsó fokú oktatás.
3. A nemek közötti egyenlőség és a nők helyzetének javítása.
4. A gyermekhalandóság csökkentése.
5. Az anyák egészségének javítása.
6. Küzdelem a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen.
7. A környezet fenntarthatósága.
8. Globális partneri viszonyok a fejlesztés érdekében.

Aligha vitatható, hogy ez a nyolc komponens valóban megvilágítja a szegénységgel együtt járó valamennyi fájdalmat, illetve ezek megszüntetésének vagy számottevő enyhítésének irányát. Másrészt viszont kevésbé utalnak a megvalósítás mikéntjére. Ezért a rendszer minden célkitűzéshez feladatcsoportokat rendel, és ezeken belül számszerűsíthető indikátorokat határoz meg.

A rendszer azonban nem merev, hanem az igényekhez igazodva változik. A nyolc célkitűzés szilárd, hiszen magas szintű határozatok fogalmazták meg; a feladatok és az indikátorok tekintetében viszont már rugalmasabb a helyzet. Jelenleg 21 feladat és mintegy 60 indikátor képezi az alapstruktúrát. Egyetlen cikk keretében nem lehet a rendszer minden elemével foglalkozni. Az ENSZ évenkénti jelentésben számol be a célkitűzések megvalósításának állásáról; a legutóbbi [UN 2010a] mintegy nyolcvan oldal terjedelmű, de ez sem tér ki minden feladatra, még kevésbé minden indikátorra. Szükségünk van tehát bizonyos szelekcióra például arra, hogy a nyolc célkitűzés közül kiválasszunk egyet és ezt „járjuk körül.” (Nemrégiben az első célkitűzéssel foglalkoztam részletesen [Szilágyi 2011]).

Jelen tanulmány a nyolcadik, „Globális partneri viszonyok a fejlődés érdekében” elnevezésű célkitűzéssel foglalkozik, már csak azért is, mert itt esik szó – többek között – a célkitűzések finansziális oldaláról. Mielőtt azonban erre rátérnénk, tekintsük át azoknak az országoknak a körét, amelyek e fejlesztési program kedvezményezettjei, és amelyek osztályozási ismérve a földrajzi régió. Az 1. táblázat ezeket a régiókat sorolja fel, megjelölve a hozzájuk tartozó országok számát. A sorrend azonban nem a kontinensek szerinti hovatartozásnak, hanem az országok számának (és többé-kevésbé a fejlettségének) felel meg, Szubszaharai Afrikával, a legtöbb országot felölelő (és legszegényebb) régióval kezdve. Ugyanez a tábla feltünteti, hogy az országok közül hány tartozik a különösen kedvezőtlen helyzetű kategóriák három típusának valamelyikébe (vagy egyszerre többre):

- legkevésbé fejlett országok („least developed”),
- tengerpart nélküli („szárazföldre zárt” – ún. „landlocked”) országok,
- kis szigetországok („small island countries”)

A legkevésbé fejlett országok körét az ENSZ-közgyűlés határozza meg; a másik kettő magától értetődik.

1. táblázat: Országok száma és típusa régiók szerint

Régiók	Országok száma	Ebből		
		legkevésbé fejlett	tengerpart nélküli	kis sziget
Szubszaharai Afrika	50	34	15	5
Latin Amerika és a karibi területek	46	1	1	18
Óceánia	20	5	-	15
Nyugat-Ázsia	15	1	-	2
Délkelet-Ázsia	11	3	1	1
Dél-Ázsia	9	6	3	1
Észak-Afrika	6	-	-	-
Kelet-Ázsia	6	-	1	-
Összesen	163	50	21	42

Forrás: MDG [2011].

Ezek azok a régiók, amelyek az ENSZ országnomenklatúrái szerint az ún. „fejlődők” kategóriájába tartoznak. A millenniumi program több vonatkozásban a Független Államok Közösségébe (FÁK) tartozó országokat is felöleli, anélkül, hogy ezeket akár „fejlődő”, akár „fejlett” jelzővel illetné. A továbbiakban a tárgyalás, a lehetőség szerint erre a körre is kiterjed, mégpedig két régióra tagolva: FÁK-Európa 4 ország, FÁK-Ázsia 8 ország, (utóbbiban 7 tengerpart nélküli). Megjegyzendő: az 1. táblázat első oszlopa nem az utána következő három összege, hanem annál nagyobb vagy kisebb is lehet, hiszen nem minden fejlődő ország tartozik a három kategória valamelyikébe, másfelől viszont valamely ország lehet egyidejűleg – például – „tengerpart nélküli” és „legkevésbé fejlett”.

3. GLOBÁLIS PARTNERI VISZONYOK A FEJLŐDÉS ÉRDEKÉBEN

3.1. A CÉLKITŰZÉS KERETEI

Választott célkitűzésünk, azaz a MDG nyolcadik célkitűzése – kissé részletesebben – nyitott, szabályozott, előrelátható, diszkriminációmentes kereskedelmi rendszer kifejlesztését jelenti, amelyben megkülönböztetett figyelem illeti – az 1. táblázatban jelzett – legkevésbé fejlett országok, a tengerpart nélküli (landlocked) és a kis szigetországok speciális szükségleteit, különös tekintettel az adósságproblémák humánus kezelésére és a modern technikához való hozzájutás lehetőségeire. Ezek szellemében a következő feladatcsoportok bontakoznak ki:

- a) az úgynevezett „Hivatalos fejlesztési támogatás” („Official Development Assistance” – ODA);
- b) a fejlődő, különösen a fent említett országok piachoz juttatása;
- c) az adósságok olyan kezelése amely biztosítja a gazdaság fenntarthatóságát;
- d) hozzáférés az új – különösen az információs és kommunikációs – technika előnyeire, a magánszektorral való együttműködésben.

A hivatalos fejlesztési támogatás – ODA

Eddig főként a kedvezményezett országok csoportjaival, a régiókkal foglalkoztunk. Tekintsük most az akcióorozat másik oldalán álló országokat, a donorokat. Itt is találkozunk néhány, a fejlesztési célok rendszerébe tartozó és magyarázatot igénylő fogalommal. Ezek élén a témában sokat emlegetett ODA („Official Development Assistance” – Hivatalos fejlesztési támogatás) áll. Ennek definíciója szerint „az ODA a fejlődő országoknak nyújtott segélyek és kölcsönök, (...) amelyeket a hivatalos szektor nyújt a gazdasági fejlődés és jólét, mint fő cél eléréséhez. Ide tartozik a kölcsönök formájában adott támogatás is, ha legalább 25 százaléka segély. A katonai célokat szolgáló támogatások nem tartoznak az ODA-ba.” [UN 2003; 74–75]. A rendszer a donor országok két csoportját különbözteti meg: egyfelől 23 országot (valamennyi tagja az OECD-nek), ezek megjelölése „DAC” – „Development Assistance Countries” – másfelől a „Non DAC Countries” csoportját; ezek között vannak OECD országok és OECD-n kívüliek. A DAC-csoport adja az összes ODA túlnyomó

részét, így érthető, hogy a kimutatások többsége erre az országgörre összpontosít. A legnagyobb adakozó – mint az várható is – az Egyesült Államok; hozzájárulása a DAC-országok összes hozzájárulásának 22–24 százalékát képezi. Az ODA-val kapcsolatos első indikátor a támogatás összértéke; ezt és ennek időbeli alakulását mutatja be a 2. táblázat.

**2. táblázat: Az ODA összértéke
milliárd dollárban és a donor országok bruttó nemzeti jövedelmének százalékában**

	1990	2002	2007	2008	2009*
Milliárd USD folyó áron	52,8	58,6	104,2	122,3	119,6
A donor országok bruttó nemzeti jövedelmének százalékában**	0,32	0,23	0,27	0,31	–

*Előzetes adat

**A nemzeti számlarendszerben jártas olvasó számára bizonyára feltűnik, hogy ebben a táblázatban a viszonyítási alap nem a széles körben használt komplex makroindikátorok, azaz a bruttó hazai termék (GDP) vagy a nettó értelmű (az állóeszközök elhasználódási értékét nem tartalmazó) nemzeti jövedelem, hanem egy harmadik aggregátum, a *bruttó nemzeti jövedelem*. Ez a – kissé „öszvér” jellegű – mérőszám tehát hozzáadottérték-tartalmú, de azt nem a termelés, hanem a jövedelmek oldaláról közelíti. „A GDP-ből származtatható bruttó nemzeti jövedelem (GNI, régebbi terminológia szerint GNP), amely a szektorok elsődleges jövedelmének, valamint a rezidens szektorok és a külföld egymás közötti tulajdonosi jövedelemátutalásai, továbbá az Európai Uniótól kapott támogatások és az Európai Uniónak fizetett adók egyenlegének az összege. A GDP termelési, míg a GNI jövedelmi mutató” [KSH 2008: 246].

Forrás: UN [2010b: 19].

Ha figyelembe vesszük, hogy az ENSZ célkitűzése a nemzeti jövedelem 0,7 százaléka, akkor nem lehetünk elégedettek a donor országok adakozó kedvével; közülük csak öt (Dánia, Hollandia, Luxemburg, Norvégia és Svédország) érte el az elvárt hányadot. A hozzájárulás nagyságát tekintve a sorrend: Egyesült Államok, Franciaország, az Egyesült Királyság és Japán. A nemzeti jövedelem nagyságához mérve azonban Svédország az éllovas (1,01 százalék), majd Luxemburg (1,0), Dánia (0,83) és Hollandia (0,80) következik. Ez a hányad egyébként már az évezred elején visszaesett az 1990. évi bázishoz képest, és csak lassan éri el a kiinduló értéket. Az elmaradt támogatás nagy vesztese Afrika. Az ENSZ 2005. évi csúcskonferenciája és ugyanabban az évben a G8 csoport találkozója Afrika támogatását helyezte előtérbe; a válság azonban közbeszólt, aminek következtében az ígért összegnek kevesebb, mint a fele jutott a földrész országainak. A 3. táblázat azt mutatja, hogy az ODA összértékéből milyen mértékben részesülnek a különösen kedvezőtlen helyzetű országcsoportok.

3. táblázat: A leghátrányosabb helyzetű országok ODA-részesedése, milliárd dollár

Országcsoport	1990	2003	2007	2008
Legkevésbé fejlett országok	15,1	15,9*	32,1	37,1
Tengerpart nélküli országok	7,0	12,1	18,9	22,6
Kis szigetországok	2,1	1,8	3,2	3,7

*2002-es adat.

Forrás: UN [2010b: 19].

Az ODA keretében nyújtott támogatások azonban különféle más jogcímen is eljutnak a kedvezményezettekhez; ilyen az úgynevezett „speciális célú felhasználás”, amelynek értéke 2007–2008-ban 71,6 milliárd USD volt; ebből például a Millenniumi fejlesztési célok 3. számú tétele (azaz „A nemek közötti egyenlőség és a nők helyzetének javítása” c. tétel) 15,2 milliárd dollár ODA-alapú ráfordításban részesült.

A fejlődő, és különösen a legkevesbé fejlett országok piachoz juttatása

Egy – állítólag kínai eredetű – közmondás valamelyik változata szerint „adj halat az éhező barátodnak, de ha nagyon jó barátod, akkor tanítsd meg halat fogni.” Ez lehetne a mottója a második feladatcsoportnak, amely nem közvetlen juttatásokat tartalmaz, hanem a fejlődést előmozdító aktivitás, nevezetesen a fejlett országokba irányuló kereskedelem támogatását. E támogatás egyik formája a fejlődőktől származó importot terhelő behozatali vámok és más terhek mérséklése illetve elengedése.

4. táblázat: A fejlődő országokból a fejlettekbe irányuló, importterhektől mentes kereskedelem*, az importőr forgalmának százalékában

Országcsoport	1996	2000	2004	2006	2008
Az összes fejlődő országból	53	63	76	81	84
A legkevesbé fejlettekből	68	75	82	89	92

*Fegyverkereskedelem nélkül.

Forrás: UN [2010b: 19]

Két szempontból is pozitív a kép: a kedvezményezett import aránya növekedett és a legkevesbé fejlettek kedvezménye magasabb az átlagnál. A fejlődő országokból származó import preferenciális kezelésének átlagos mértéke az utolsó tíz évben mintegy húsz százalék volt, a legkevesbé fejletteké viszont 35 százalékról 50-re nőtt az 1990-es évtized vége és 2007 között [UN 2009].

A piacra jutás feladatcsoportjának *második indikátora* (inkább indikátorcsoportról beszélhetünk) az előzőek egyfajta részletezését adja, amennyiben a fejlődő országok exportjának három legfontosabb árucsoportjára, a mezőgazdasági termékekre, a textilárukra és a ruházatra összpontosít. Ezeknek a javaknak közös vonása a magas munkaintenzitás.

Mind a hat idősor (5. táblázat) a tarifák csökkenését mutatja. A teljes országcsoportot tekintve a textilárak kereskedelme élvezi a legkedvezőbb tarifát, a legkevesbé fejlettek esetében az agrártermékeké. Az ENSZ jelentése figyelmeztet a támogatások kontinensek közötti különbségeire: elégtelennek ítéli az ázsiai legkevesbé fejlettek textil- és ruházati termékeinek exporttámogatását és jelzi, hogy 2000 óta az afrikai kontinens legkevesbé fejlett és kis szigetországai preferenciát élveznek ruházati exportjukra, miközben az ázsiai legkevesbé fejlettek, e termékcsoport legnagyobb termelői, magas tarifákat kénytelenek fizetni. [UN 2009]. A szervezet elégedetlen továbbá az idősorokban látható tarifacsökkenés mértékével [UN 2010a].

5. táblázat: A fejlődő országokat terhelő átlagos importtarifa (százalék)

	1996	2000	2004	2008
Fejlődő országok összesen				
Mezőgazdasági termékek	10,6	9,3	9,1	8,0
Textilárúk	7,3	6,6	5,2	5,1
Ruházat	11,5	10,6	8,6	8,2
A legkevesbé fejlett országok				
Mezőgazdasági termékek	3,9	3,8	3,0	1,6
Textilárúk	4,6	4,1	3,2	3,2
Ruházat	8,2	7,6	6,4	6,4

Forrás: UN [2010b: 29]

Az adósság olyan kezelése, amely biztosítja a gazdaság fenntarthatóságát

Ez a feladatcsoport valószínűleg a legkényesebb az itt tárgyaltak közül. Az adósság-probléma nemcsak a fejlődő országokat kínozza, hanem a fejlettek egy részét is, kezelése a jelenlegi gazdaságpolitika egyik kulcskérdése. A szegény országokra különösen nagy súllyal nehezedik, érthető tehát, hogy a millenniumi célkitűzések között is helyet kapott, sőt egyes helyeken ilyen megfogalmazásban: „Kezeld megértően a fejlődő országok adósságát”. E feladatcsoport jelentőségét egy eddig nem tárgyalt országcsoport is jelzi: „Súlyosan eladósodott szegény országok” („Heavily Indebted Poor Countries” – rövidítve HIPC). A fogalmat és a hozzákapcsolódó segélyprogramot a Valutaalap és a Világbank vezette be 1996-ban. Az akciók alacsony kölcsönkamatozatokat, adósságmérséklést (esetleg elengedést) és más hasonló eszközöket ölelnek fel. A HIPC-országok száma mintegy negyven, ugyanakkor ez nem állandó szám, mert az országcsoport változik. Van ugyanis egy be- és egy kimeneti pont: előbbi a „HIPC döntési pont”, amikor az ország, megfelelő dokumentációval felszerelve, a Világbank és az IMF előtt kötelezettséget vállal a kívánatos reformok és egy „szegénységet enyhítő stratégia” bevezetésére, majd ezt követi egy ún. „teljesítési pont” [UN 2003: 83–84]. Ennek az országcsoportnak túlnyomó többsége a szubszaharai Afrika régióhoz tartozik.

A 6. táblázat összefoglaló képet ad a HIPC-akció alakulásáról. A tételek a fent említett fázisok egymásutánját elérő országok számát mutatják.

6. táblázat: Országok száma a HIPC-eljárás fázisai szerint

Fázis	2000. december	2010. március
A döntési pont előtt	12	5
A döntési pont után, de a teljesítési pont előtt	21	7
A teljesítési pontot elérte	1	28
Összesen	34	40

Forrás: [UN 2010b: 20]

Eszerint a HIPC-akció egy évtized alatt „gyökeret vert” az érdekelt országok körében. 2000-ben még bizonyára alig volt ismert, hogy ehhez a támogatáshoz is lehet folyamodni, egy évtized alatt azonban nem csak a „keretszám” (40) telt be, hanem az érdekelt országok többsége már teljesítette is a sikernek számító szintet. A döntési pontot elérő 35 (7+28) ország között 57 milliárd, a teljesítési pontig eljutó 28 között pedig további 25 milliárd dollár segínyt osztottak szét az úgynevezett „Sokoldalú adósságyenhítési kezdeményezés” (Multilateral Debt Relief Initiative) keretében. Mindez persze „csak” a leginkább rászorulóknak adósságát enyhíti; a fenntarthatóság sokkal szélesebb országhatárt érint, lényegében a teljes fejlődő világot. A már sokat emlegetett válság hatása talán az adósság mértékében jut legélesebben kifejezésre: belföldi és nemzetközi kölcsönzési akciók súlyos helyzeteket enyhítenek ideig-óráig, ezután azonban a visszafizetés terhei kerülnek előtérbe. „A magánfinanszírozás válságba jutása, a fizetési mérlegek egyensúlytalansága, a fiskális deficit növekedése nyomán a pénzügyi intézmények jelentősen bővítették a kölcsönzést és a kormányzatok is emelték a belföldi kölcsönösszegeket. A köztartozások növekedéséhez egyfelől a kölcsönökkel járó terhek súlyosbodása, másfelől az exportbevételek csökkenése is hozzájárult. Az adósságszolgálati kötelezettségek is gyengítik a fiskális pozíciót.” [UN 2010c: XIII].

Ennek az adósságszolgálatnak a mértékét érzékelteti a 7. táblázat, régiók szerint részletezve. A régiók egymásutánja megfelel az 1. táblázatban használt sorrendnek.

**7. táblázat: Adósságszolgálat,
a javak és szolgáltatások nettó exportjövedelmének százalékában**

	1990	2000	2008
Fejlődő régiók	19,7	12,6	3,5
Szubszaharai Afrika	17,6	9,4	1,9
Latin-Amerika és a karibi területek	20,6	21,8	6,7
Óceánia	14,0	5,9	1,2
Nyugat-Ázsia	27,8	17,6	9,5
Délkelet-Ázsia	16,7	6,5	2,8
Dél-Ázsia	17,6	13,6	5,4
Dél Ázsia India nélkül	9,3	11,5	7,9
Észak-Afrika	39,9	15,4	6,1
Kelet-Ázsia	10,6	5,1	0,6
Független Államok Szövetsége	0,6*	8,1	3,9
FÁK Ázsia	0,6*	8,4	0,6
FÁK Európa	0,6*	8,1	4,4
Legkevésbé fejlett országok	16,8	11,6	2,9
Tengerpart nélküliek	14,9	8,6	1,2
Kis szigetországok	13,7	8,7	8,4

* 1993

Forrás: UN [2010b: 20].

A táblázat adatai markáns javulásra engednek következtetni. Ebben része van a fejlődő országok exportjövedelmének, amely a 2003–2008 közötti szakaszban közel megduplázódott, és ezzel hozzájárult a külső adósság mérsékléséhez. A látottak magyarázatához hozzátartozik az adósságok megértő kezelése, sőt, egyes adósságok elengedése is. Mindez bizonyos fokú optimizmust sugall; ha azonban mélyebbre ásunk és az adósságcsapdában vergődő, leginkább megszorult országokat vesszük szemügyre, amelyek a már említett HIPC-akció részesei vagy várományosai, akkor a fenti megállapítások legalább is árnyaltabbá válnak. A 8. táblázat ezek számát és típusait adja meg, egyrészt az adósságcsapda mértéke, másrészt aszerint, hogy a HIPC kategóriába tartozik-e. A táblázat minden kategóriában megnevez egyet az oda tartozó országok közül.

8. táblázat: A legalacsonyabb jövedelmű és gazdaságilag legsebezhetőbb országok száma, 2010

	Adósságcsapdában levők	Adósságcsapda veszélyében levők	Összesen
HIPC	9 (pl. Guinea)	7 (pl. Gambia)	16
Nem HIPC	2 (pl. Zimbabwe)	9 (pl. Jemen)	11
Összesen	11	16	27

Forrás: UN [2010c: 52].

Hozzáférés az új – különösen az információs és kommunikációs – technika előnyeéhez, a magánszektorral való együttműködésben

Ennek a feladatcsoportnak a hangsúlya a „különösen” kitételen van, ezért az alábbiakban főként ennek a technikának a fejlődő világban való megjelenésével és elterjedésével foglalkozunk. A rendszer ezt a kört három indikátorral, a vezetékestelefon-előfizetők, a mobiltelefon-előfizetők és az internethasználók számával jellemzi. Tekintsük először a világtendenciát:

9. táblázat: Az információtechnika indikátorai világátlagban (minden adat 100 lakosra vetítve)

	1995	2000	2008	2008/1995
Hagyományos telefonvonalak száma	9,8*	15,9	18,5	1,9**
Mobiltelefon-előfizetők száma	1,6	12,1	59,7	37,3
Internethasználók száma	0,7	6,5	23,4	33,5

*1990

**2008/1990

Forrás: UN [2010b: 21].

Nem túlzás tehát (bár ma már közhely) „információs forradalomról” beszélni. A múltat (pontosabb lenne „folyamatos múltat” mondani) jelképező hagyományos telefon fejlődési trendjét a mobil körülbelül 2001-től, az internet 2006-tól múlja felül. Ez a világtendencia; bennünket inkább a fejlődő országok érdekelnek, ezért a

továbbiakban technikai eszközönként részletezve tekintjük át a fő régiócsoportok helyzetét.

10. táblázat: Száz lakosra jutó vezetékes telefonvonalak száma

	1990	2000	2008	Változás 1990 és 2008 között
Világ	9,8	15,9	18,5	közel kétszeres
Fejlett régiók	42,4	55,0	45,0	majdnem változatlan
Fejlődő régiók	2,4	8,0	12,9	hat és félszeres
Ebből: legkevésbé fejlettek	0,3	0,5	1,0	több mint háromszoros
tengerpart nélküliek	2,4	2,8	3,8	több mint másfélszeres
kis szigetországok	7,9	12,9	12,4	több mint másfélszeres

Forrás: UN [2010b: 21].

A fejlettek és a fejlődők közötti „olló” gyorsan záródik, bár jelenleg is számottevően szélesre nyitott, annak ellenére, hogy 2000 és 2008 között a fejlettekénél már csökkent is a vezetékes telefonnal való ellátottság, bizonyára a mobil megjelenésének hatására. A legkevésbé fejlettek telefonellátottsága a növekedés ellenére is igen alacsony, viszont a kis szigetek már 1990-ben túlszárnyalták a fejlődők átlagos ellátottságát, ami érthető is, hiszen más országokénál nagyobb szükségük volt és van az egymással vagy a kontinenssel való kommunikációra.

A 10. táblázat már érzékeltette, hogy a modern kommunikációs eszközöket illetően markánsabbak a változások fejlődők körében, mint a fejlettekében és másként változnak az arányok a különböző országcsoportok között. Ez fejeződik ki a mobiltelefonok és az internethasználók számának alakulásában is:

11. táblázat: Száz lakosra jutó mobiltelefon-előfizetők száma

	1995	2000	2008	Változás 1995 és 2008 között
Világ	1,6	12,1	59,7	harminchétszeres
Fejlett régiók	7,8	47,7	104,6	tizenkétszeres
Fejlődő régiók	0,4	5,5	48,8	százhuszszoros
Ebből: legkevésbé fejlettek	<0,1	0,3	20,9	kétszázöttszoros
tengerpart nélküliek	<0,1	1,1	27,8	kétszáznyolcvanszoros
kis szigetországok	1,5	10,3	51,6	háromszáznegyvenszeres

Forrás: UN [2010b: 21].

Általánosan ismert, hogy a mobiltelefon napjainkban igen előkelő helyet foglal el a fogyasztási cikkek rangsorában, mégpedig az általános anyagi helyzettől is szinte függetlenül. Tudunk európai példákat is arra, hogy alultáplált, vagy hajléktalan személyek és családok rendelkeznek evvel az eszközzel, amit a termékhez kapcsolódó árpolitika is elősegít. A 11. táblázat arról tanúskodik, hogy a leghátrányosabb

helyzetű három országcsoportban a legdinamikusabb a mobiltelefonok számának növekedése, a kis szigetek esetében pedig fokozottan érvényesül az, amit a vezetékes telefonok táblázatában láttunk. A harmadik eszköz, az internet hasonló tendenciát, de más arányokat mutat (12. táblázat).

12. táblázat: Száz lakosra jutó internethasználók száma

	1995	2000	2008	Változás 1995 és 2008 között
Világ	0,7	6,5	23,4	harmincháromszoros
Fejlett régiók	3,9	29,8	67,7	tizenhétszeres
Fejlődő régiók	0,1	2,0	15,1	százötvenszeres
Ebből: legkevésbé fejlettek	<0,1	0,1	2,1	>húszszoros
tengerpart nélküliek	<0,1	0,3	5,2	>ötvenszeres
kis szigetországok	0,2	4,9	20,8	>százszoros

Forrás: UN [2010b: 21].

A fejlődő országok internethasználata a jelentős növekedés ellenére is mélyen elmarad a fejlettektől; annak negyedénél is kevesebb. Az elmaradást részben súlyosbítja, részben magyarázza, hogy a fejlődő világban igen alacsony az internet modernebb változatának, a *nagysebességű* („mobile broadband”) *rendszernek* a mértéke. A fejlett régiókban ez a mobil változat 2006 és 2007 között már megelőzte a hagyományos („fixed broadband”) változatot, a fejlődőknél 2009-ben nagyjából egybeesett a kettő. Márpedig az internet olyan előnyei, mint az „e-kereskedelem”, az „e-banking”, az úgynevezett „telemedicine” stb. kizárólag mobil internettel érhetőek el. A javulást a mobil változat magas árszintje is fékezi, ennek ellenére az előrejelzések javulást ígérnek.

Az internethasználatról másfajta információval is rendelkezünk. A fejlesztési célokkal foglalkozó szakértői csoport évről-évre közzétesz egy úgynevezett „Progress Chart”-ot, amelyben néhány indikátor helyzetét és a célkitűzéssel összefüggő várható teljesítését értékeli. Témánk körében az internet indikátora az egyetlen, amelyre vonatkozóan ilyen értékelés és előrebecslés készül; 13. táblázatunk ezt mutatja be. A régiók szerinti értékelés egyrészt megadja az internethasználat jelenlegi állapotát (ennek fokozatai: a: magas, b: közepes, c: alacsony, d: igen alacsony internethasználat); másrészt a célkitűzés teljesítésének mértékét (A: már teljesült, vagy nagyon közel van a teljesítéshez, B: az eddigi fejlődési tendencia elegendő a megvalósuláshoz, C: az eddigi trend nem elég a teljesüléshez, D: az előrehaladás hiánya vagy visszaesés állapítható meg).

Első és legáltalánosabb megállapításunk kedvező: sem az állapotot, sem a várható teljesítést illetően nincs szükségünk d, illetve D jelre, tehát az internethasználat – legalább is régiós szinten – sehol sem minősül nagyon rossznak és nincs jele sem stagnálásnak sem visszaesésnek. Öt régió helyzete a legmagasabb minősítést kapta, közülük három (Latin Amerika, Kelet-Ázsia és a FÁK európai csoportja) pedig már elérte a célkitűzésben megjelölt szintet.

13. táblázat: Az internethasználat helyzete és a célkitűzés várható teljesülése

Régiók	Állapot	Várható teljesülés
Fejlődő régiók		
Szubszaharai Afrika	c	C
Latin-Amerika és a karibi területek	a	A
Óceánia	c	C
Nyugat-Ázsia	a	B
Délkelet-Ázsia	b	C
Dél-Ázsia	c	C
Észak-Afrika	a	B
Kelet-Ázsia	a	A
Független Államok Szövetsége		
FÁK Ázsia	b	C
FÁK Európa	a	A

Forrás: UN [2010d].

4. A CSÚCSKONFERENCIA

A millenniumi célrendszer az évezred eleje óta egyike az ENSZ leghangsúlyosabb akciósorozatának. A 2000-ben tartott indító konferencia óta két alkalommal is – 2005-ben és 2010-ben – összejöttek az országok állam- és kormányfői, akik áttekintették a folyamatokat, értékelték az esélyeket és kijelölték a megvalósulás érdekében teendő lépéseket. A 2010. évi konferencia – amelyre közvetlenül a Világszervezet őszi ülészakát megelőző napokban került sor – mérlegelte a nyolc célkitűzés elérésének esélyeit, és kijelölte a megvalósítás érdekében szükséges intézkedéseket. Mindez egy terjedelmes dokumentumban („Az ígéret megtartása: egyesülés a Millenniumi fejlesztési célok teljesítéséért” – „Keeping the promise: united to achieve the Millennium Development Goals”) [UN 2010e]) öltött testet és került a közgyűlés elé, amely azt el is fogadta. A 32 oldalas írás sorra veszi a nyolc célkitűzést és igen részletes előírásokat tesz, kifejtve, hogy a konferencia illetve a közgyűlés milyen lépéseket tart szükségesnek a teljesítés érdekében. Témánkra (a nyolcadik célkitűzésre) vonatkozó útmutatások sorozata egyike a dokumentum legterjedelmesebb fejezetének; álljon itt néhány kiragadott példa:

- A fejlődő országok nemzeti stratégiájának támogatása, beleértve olyan külső finanszírozási és technikai hozzájárulásokat, amelyek előmozdítják a gazdasági növekedést és hatékony választ adnak a válság, valamint a hosszú távú strukturális akadályok okozta kihívásokra.
- Az ENSZ azon törekvéseinek erősítése, amelyek kedvező környezetet teremtenek a globális partneri viszonyok kialakításához.
- Az ODA keretében vállalt kötelezettségek teljesítése, nevezetesen a donor országok GNP-jének 0,7 százalékát kitevő összeg biztosítása erre a célra. Az ODA

hatékony felhasználása megköveteli a demokratikus irányítást, az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot.

- Új források feltárása és új finansziális mechanizmusok kialakítása, párhuzamosan a meglevők erősítésével és javításával, figyelemmel a fejlődő országok prioritásaira.
- A helyi forrásmobilizáció támogatása és erősítése, például a helyi fiskális rendszerek erősítése útján.
- A fejlődő országokból való tőkekiáramlás megakadályozása.
- A finansziális folyamatok fokozott transzparenciája, a nyilvánosság erősítése, a törvénytelen transzferek megakadályozása.
- A legkevésbé fejlett országok vám- és kvótamentes piacra juttatása.
- A tudomány és technológia – különösen az innováció és az információtechnika stratégiai szerepének erősítése – főként a millenniumi célok teljesítésének szempontjából releváns területeken, mint például a mezőgazdaság termelékenységése, a vízgazdálkodás, az energiabiztonság, vagy a közegészségügy.
- A származási és fogadó országok közötti kooperáció erősítése; például az átutalási költségek csökkentése, a transzferek biztonságának javítása stb.

A tennivalóknak ebből a mintájából is látható, hogy az adakozás mellett a „segíts magadon” is nagy hangsúlyt kapott a 2015-ig hátralevő időszak prioritásai között. Érdeemes továbbá megemlíteni egyes intézmények illetve kormányok vállalásait; témánkban két akcióról számolhatunk be: az *Európai Unió 1 milliárd eurót ajánlott fel* a leginkább rászoruló országoknak, hogy előrehaladást érjenek el olyan célokat illetően, amelyekben a legnagyobb a lemaradásuk, Belgium pedig négyszázezer eurót juttat a legkevésbé fejlett országokkal foglalkozó, ez évben sorakerülő ENSZ-konferencia támogatására. Nem lehet megjósolni az akciósorozat végkimenetelét. A szándék egy jobb világ megteremtésére mindenestre él.

IRODALOM

- KSH (2008): *Magyarország nemzeti számlái 2005–2006*
- MDG (2011): *Millennium Development Indicators: World and regional grouping*
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Data/Regional/.htm>,
 lekérdezve: 2011.01.19.
- Szilágyi György (2011): „Fejlődő régiók, célkitűzések, kilátások” *Statisztikai Szemle* 89(1): 5–15.
- UN (2003): *Indicators for Monitoring the Millennium Development Goals*. 150 pp.
- UN (2009): *The Millennium Development Goals Report 2009* – United Nations New-York 2009. 55 pp.
- UN (2010a): *The Millennium Development Goals Report*, New York 2010. 80 pp.
- UN (2010b): *Millennium Development Goals Indicators*.
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg> Lekérdezve: 2011. 01.19.
- UN (2010c): *The Global Partnership for Development at a Critical Juncture. MDG Gap Task Force Report* 2010. XVIII., 107 old.
- UN (2010d): *The Millennium Development Goals Progress Chart* (UN 2010a melléklete)

UN (2010e): *Keeping the promise: united to achieve the Millennium Development Goals*. – Follow up of the Outcome of the Millennium Summit. A/65/L.1.